Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (peto vijeće)

14. ožujka 2024.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Zaštita potrošača – Direktiva 2014/17/EU – Članak 25. stavak 3. – Ugovori o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine – Prijevremena otplata – Naknada zajmodavcu – Zajmodavčeva izgubljena dobit – Metoda izračuna izgubljene dobiti”

U predmetu C-536/22,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Landgericht Ravensburg (Zemaljski sud u Ravensburgu, Njemačka), odlukom od 8. kolovoza 2022., koju je Sud zaprimio 10. kolovoza 2022., u postupku

MW,

CY

protiv

VR Bank Ravensburg-Weingarten eG,

SUD (peto vijeće),

u sastavu: E. Regan, predsjednik vijeća, Z. Csehi (izvjestitelj), M. Ilešič, I. Jarukaitis i D. Gratsias, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Campos Sánchez-Bordona,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani dio postupka,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za VR Bank Ravensburg-Weingarten eG, T. Winter, *Rechtsanwalt*,

– za njemačku vladu, J. Möller i M. Hellmann, u svojstvu agenata,

– za Europsku komisiju, C. Auvret, H. Tserepa-Lacombe i G. von Rintelen, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: njemački

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 28. rujna 2023.,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010 (SL 2014., L 60, str. 34. i ispravci SL 2015., L 65, str. 22. i SL 2015., L 246, str. 11.).

2 Zahtjev je upućen u okviru spora između, s jedne strane, osoba MW i CY, dvaju potrošača s prebivalištem u Njemačkoj i, s druge strane, društva VR Bank Ravensburg-Weingarten eG, kreditne institucije sa sjedištem u Njemačkoj (u daljnjem tekstu: društvo VR Bank), povodom zahtjeva za povrat naknade plaćene zbog prijevremene otplate potrošačkog kredita koji se odnosi na stambenu nekretninu.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2008/48/EZ

3 U članku 16. Direktive 2008/48/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 23. travnja 2008. o ugovorima o potrošačkim kreditima i stavljanju izvan snage Direktive Vijeća 87/102/EEZ (SL 2008., L 133, str. 66.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 13., str. 58. i ispravak SL 2014., L 283, str. 66.), naslovljenom „Prijevremena otplata”, određuje se:

„[…]

2. U slučaju prijevremene otplate kredita [zajmodavac] ima pravo na pravednu i objektivno opravdanu [naknadu] za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita, pod uvjetom da ta prijevremena otp[lata] potpada pod vremensko razdoblje tijekom kojeg se primjenjuje fiksna stopa zaduživanja.

Takva [naknada] ne smije premašiti 1 % iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje ako razdoblje između prijevremene otplate i dogovorenog prestanka ugovora o kreditu premašuje godinu dana. Ako to vremensko razdoblje ne premašuje godinu dana, ta [naknada] ne smije premašiti 0,5 % iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje.

[…]

4. Države članice mogu predvidjeti da:

(a) [zajmodavac] može tražiti takvu [naknadu] samo pod uvjetom da iznos prijevremene otplate premašuje prag definiran nacionalnim pravom. Taj prag ne premašuje 10 000 [eura] unutar razdoblja od 12 mjeseci;

(b) [zajmodavac] može iznimno tražiti višu [naknadu] ako može dokazati da [šteta] koji on trpi zbog prijevremene otplate premašuje iznos određen stavkom 2.

Ako [naknada] koju [zajmodavac] traži premašuje stvarno pretrpljen[u] [štetu], potrošač može tražiti odgovarajuće sniženje.

U tom slučaju [šteta] se sastoji od razlike između inicijalno dogovorene kamatne stope i kamatne stope po kojoj [zajmodavac] može pozajmiti nekome na tržištu prijevremeno otplaćeni iznos u trenutku prijevremene otplate, te bi trebalo uzeti u obzir utjecaj prijevremene otplate na administrativne troškove.

[…]”

Direktiva 2014/17

4 Direktiva 2008/48 izmijenjena je Direktivom 2014/17.

5 Uvodne izjave 5. do 7., 21. i 66. Direktive 2014/17 glase kako slijedi:

„(5) Kako bi se olakšalo uspostavljanje unutarnjeg tržišta koje nesmetano funkcionira i visoka razina zaštite potrošača u području ugovora o kreditu koji se odnose na nekretnine te kako bi se osiguralo da su potrošači, koji žele takve ugovore, u mogućnosti učiniti to s povjerenjem, znajući da institucije s kojima surađuju postupaju na profesionalan i odgovoran način, potrebno je u više područja uspostaviti pravni okvir [Europske] unije usklađen na primjeren način, uzimajući u obzir razlike u ugovorima o kreditu koje proizlaze osobito iz razlika u nacionalnim i regionalnim tržištima nekretnina.

(6) Ova bi Direktiva stoga trebala razviti transparentnije, djelotvornije i konkurentnije unutarnje tržište putem dosljednih, fleksibilnih i pravednih ugovora o kreditu koji se odnose na nekretnine, istodobno promičući održivo kreditiranje i zaduživanje te financijsku uključenost i na taj način omogućujući visoku razinu zaštite potrošača.

(7) Kako bi nastalo istinsko unutarnje tržište s visokim i ujednačenim stupnjem zaštite potrošača, ovom se Direktivom utvrđuju odredbe koje podliježu maksimalnoj usklađenosti u odnosu na pružanje informacija prije sklapanja ugovora putem standardiziranog oblika Europskog standardiziranog informativnog obrasca (ESIS) i izračuna [efektivne kamatne stope (EKS)]. Međutim, uzimajući u obzir osobitost ugovora o kreditu koji se odnose na nekretnine i razlike u razvoju tržišta te uvjete u državama članicama, posebno strukturu tržišta te sudionike na tržištu, kategorije dostupnih proizvoda i postupke povezane s procesom odobravanja kredita, državama članicama trebalo bi dopustiti zadržavanje ili uvođenje strožih odredbi od onih utvrđenih u ovoj Direktivi u onim područjima za koja nije jasno naznačeno da podliježu maksimalnoj usklađenosti. Takav ciljani pristup potreban je radi izbjegavanja negativnog učinka na razinu zaštite potrošača u vezi s ugovorima o kreditu iz područja primjene ove Direktive. Državama članicama trebalo bi primjerice dopustiti da zadrže ili uvedu strože odredbe u odnosu na zahtjeve u pogledu znanja i stručnosti osoblja te upute za ispunjavanje ESIS-a.

[…]

(21) […] Ova Direktiva nema učinka na opće odredbe nacionalnog ugovornog prava, kao što su pravila o valjanosti, sastavljanje ili učinak ugovora u mjeri u kojoj opći aspekti ugovornog prava nisu uređeni ovom Direktivom.

[…]

(66) Sposobnost potrošača da otplati kredit prije isteka ugovora o kreditu može igrati bitnu ulogu u poticanju konkurentnosti na unutarnjem tržištu i u slobodnom kretanju građana Unije, kao i u pružanju pomoći u omogućavanju fleksibilnosti tijekom trajanja ugovora o kreditu koje je potrebno za promicanje financijske stabilnosti u skladu s preporukama Odbora za financijsku stabilnost. Međutim, značajne razlike postoje između državnih načela i uvjeta pod kojima potrošači imaju mogućnost otplatiti svoj kredit i uvjeta pod kojima se vrše takve prijevremene otplate. Premda se prepoznaje raznolikost u mehanizmima za financiranje hipoteka i asortiman dostupnih proizvoda, određeni standardi u pogledu prijevremene otplate kredita ključni su na razini Unije kako bi se osiguralo da potrošači imaju mogućnost ispuniti svoje obveze prije datuma dogovorenog u ugovoru te povjerenje za usporedbu ponuda kako bi pronašli proizvode koji najbolje odgovaraju njihovim potrebama. Države bi članice stoga trebale osigurati, bilo putem prava ili drugih sredstava poput ugovornih odredbi da potrošači imaju pravo na prijevremenu otplatu. Unatoč tome, države članice trebale bi biti u mogućnosti definirati uvjete za ostvarivanje takvog prava. Ti uvjeti mogu uključivati vremenska ograničenja za ostvarivanje prava, različito postupanje, ovisno o vrsti stope zaduživanja ili ograničenjima u pogledu okolnosti u kojima se pravo može ostvariti. Ako prijevremena otplata potpada pod vremensko razdoblje tijekom kojeg se primjenjuje fiksna stopa zaduživanja, ostvarivanje prava podložno je postojanju legitimnog interesa od strane potrošača koji navodi država članica. Takav legitimni interes može primjerice nastati u slučaju razvoda ili nezaposlenosti. Uvjeti koje određuju države članice također mogu omogućiti da je [zajmodavac] ovlašten na pravedno i objektivno opravdanu naknadu za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita. U slučajevima kada države članice osiguravaju da [zajmodavac] ima pravo na naknadu, takva bi naknada trebala biti pravedna i objektivno opravdana za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita u skladu s nacionalnim pravilima o naknadama. Naknada ne bi trebala premašiti [zajmodavčev] financijski gubitak […].”

6 U članku 1. te direktive, naslovljenom „Predmet”, propisuje se:

„Ovom se Direktivom utvrđuje zajednički okvir za određene aspekte zakona i drugih propisa država članica o ugovorima koji obuhvaćaju potrošačke kredite koji su osigurani hipotekom ili se na drugi način odnose na stambene nekretnine […]”

7 U stavku 1. članka 2. navedene direktive, naslovljenog „Razina usklađivanja”, određuje se:

„Ova Direktiva ne sprečava države članice da zadrže ili uvedu strože odredbe s ciljem zaštite potrošača, pod uvjetom da su te odredbe u skladu s njihovim obvezama prema pravu Unije.”

8 U skladu s člankom 4. te direktive, naslovljenim „Definicije”:

„Za potrebe ove Direktive, primjenjuju se sljedeće definicije:

[…]

13. ‚ukupni trošak kredita za potrošača' znači ukupni trošak kredita za potrošača u skladu s definicijom iz članka 3. točke (g) Direktive 2008/48[…], uključujući trošak vrednovanja imovine ako je to vrednovanje nužno za dobivanje kredita, ali isključujući troškove registracije za prijenos vlasništva nad nekretninom. On isključuje sve naknade koje je potrošač dužan platiti za nepoštovanje obveza utvrđenih ugovorom o kreditu;

[…]"

9 U stavcima 1. i 2. članka 14. Direktive 2014/17, naslovljenog „Informacije prije sklapanja ugovora", određuje se:

„1. Države članice osiguravaju da [zajmodavac] i, prema potrebi, kreditni posrednik ili imenovani predstavnik, potrošaču stav[e] na raspolaganje personalizirane informacije koje su mu potrebne za usporedbu kredita dostupnih na tržištu, procjenu njihovih implikacija i donošenje informirane odluke o tome hoće li sklopiti ugovor o kreditu:

[…]

2. Personalizirane informacije iz stavka 1., na papiru ili na nekom drugom trajnom mediju, daju se putem ESIS-a, kako je utvrđeno u Prilogu II."

10 U članku 25. te direktive, naslovljenom „Prijevremena otplata", propisuje se:

„1. Države članice osiguravaju da potrošač ima pravo da, u cijelosti ili djelomice, ispuni svoje obveze prema ugovoru o kreditu prije isteka tog ugovora. U takvim slučajevima, potrošač ima pravo na sniženje ukupnih troškova kredita […], a takvo sniženje sastoji se od kamata i troškova za preostalo trajanje ugovora.

[…]

3. Države članice mogu odrediti da [zajmodavac], ako je to opravdano, ima pravo na pravednu i objektivnu [naknadu] za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom, ali potrošaču ne nameće kaznu. U tom pogledu, [naknada] ne prelazi [zajmodavčev] financijski gubitak […]. Podložno tim uvjetima, države članice mogu odrediti da [naknada] ne smije prelaziti određenu razinu ili [da smije] biti dopuštena samo za određeno vremensko razdoblje.

4. Ako potrošač želi ispuniti svoje obveze prema ugovoru o kreditu prije isteka ugovora, [zajmodavac] po primitku zahtjeva bez odlaganja potrošaču dostavlja na papiru ili na nekom drugom trajnom mediju, informacije potrebne za razmatranje te mogućnosti. U tim se informacijama u najmanju ruku kvantificiraju posljedice za potrošača koji ispuni svoje obaveze prije isteka ugovora o kreditu i jasno navode sve primijenjene pretpostavke. Sve primijenjene pretpostavke moraju biti razumne i opravdane.

[…]"

11 Prilog II. navedenoj direktivi, naslovljen „Europski standardizirani informativni obrazac (ESIS)", u dijelu A sadržava model ESIS-a. Ondje se predviđa da taj obrazac, među ostalim, mora sadržavati sljedeće podatke:

„[…]

9. Prijevremena otplata

Imate mogućnost prijevremene otplate dijela ili čitavog kredita.

[…]

(Prema potrebi) Izlazna naknada: [umetnuti iznos ili, ako to nije moguće, metodu izračuna]

[…]”

12 Taj Prilog II. također sadržava dio B, naslovljen „Upute za ispunjavanje ESIS-a”, koji glasi:

„Prilikom ispunjavanja ESIS-a potrebno je pridržavati se barem sljedećih uputa. Međutim, države članice mogu razraditi ili pobliže odrediti upute za ispunjavanje ESIS-a.

[…]

Odjeljak 9. Prijevremena otplata

[…]

2. U odjeljku o izlaznim naknadama [zajmodavac] potrošaču ukazuje na svaku izlaznu naknadu ili druge troškove koje treba platiti prilikom prijevremene otplate radi naknađivanja [štete zajmodavcu] i, prema potrebi, navodi njihov iznos. U slučajevima u kojima bi iznos naknade ovisio o različitim čimbenicima, kao što su otplaćeni iznos ili [važeća] kamatna stopa u trenutku prijevremene otplate, [zajmodavac] navodi kako se izračunava naknada i najviši iznos naknade ili, ako to nije moguće, ogledni primjer kojim potrošaču prikazuje iznos naknade prema raznim mogućim scenarijima.”

Njemačko pravo

13 U stavku 1. članka 249. Bürgerliches Gesetzbucha (Građanski zakonik, u daljnjem tekstu: BGB), naslovljenog „Način i opseg naknade štete”, određuje se:

„Tko je obvezan naknaditi štetu, dužan je uspostaviti stanje koje bi postojalo da nije nastupila okolnost iz koje proizlazi ta obveza.”

14 U skladu s člankom 252. BGB-a, naslovljenim „Izgubljena dobit”:

„Šteta koju treba naknaditi obuhvaća i izgubljenu dobit. ‚Izgubljena dobit’ znači dobit koja se razumno može očekivati u uobičajenom tijeku stvari ili s obzirom na posebne okolnosti, osobito u slučaju poduzimanja određenih mjera i koraka.”

15 U stavku 2. članka 490. BGB-a, naslovljenog „Pravo na izvanredni raskid ugovora”, propisuje se:

„Zajmoprimac može prijevremeno raskinuti, uz poštovanje rokova iz druge rečenice članka 488. stavka 3., ugovor o zajmu na temelju kojeg je stopa zaduživanja utvrđena i osigurana založnim pravom na nekretnini ili brodu, ako to zahtijevaju njegovi legitimni interesi i ako je proteklo šest mjeseci od dana potpunog primitka zajma. Takav interes postoji osobito kada zajmoprimac treba na

drugi način koristiti imovinu na kojoj je zasnovana hipoteka kao oblik osiguranja zajma. Zajmoprimac je dužan zajmodavcu naknaditi štetu koju je pretrpio zbog prijevremenog raskida ugovora […]”

16 U stavku 2. članka 500. BGB-a, naslovljenog „Pravo zajmoprimca na raskid ugovora; prijevremena otplata”, određuje se:

„Zajmoprimac može u svakom trenutku unaprijed ispuniti sve obveze koje ima na temelju ugovora o potrošačkom kreditu ili jedan njihov dio. Odstupajući od prve rečenice, zajmoprimac iz ugovora o potrošačkom kreditu za kupnju nekretnine za koji je ugovorena fiksna kamatna stopa može unaprijed ispuniti sve svoje obveze ili dio njih u razdoblju za koji je utvrđena fiksna stopa zaduživanja samo ako za to ima legitimni interes.”

17 Članak 25. Direktive 2014/17 prenesen je u njemačko pravo člankom 502. BGB-a, naslovljenim „Naknada za prijevremenu otplatu”. U toj se odredbi propisuje:

„(1) U slučaju prijevremene otplate zajmodavac može zahtijevati odgovarajuću naknadu štete koja je izravno povezana s prijevremenom otplatom ako je u trenutku otplate zajmoprimac dužan platiti kamate po fiksnoj stopi zaduživanja. […]

(2) Pravo na naknadu za prijevremenu otplatu isključeno je ako:

[…]

2. u ugovoru nisu dostatno navedene informacije o trajanju ugovora, pravu na raskid zajma ili izračunu naknade za prijevremenu otplatu.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

18 Tužitelji u glavnom postupku sklopili su 11. siječnja 2019. s društvom VR Bank ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosio na stambenu nekretninu i u okviru kojeg je pozajmljeno 236 000 eura neto za kupnju stana. Kamatna stopa zajma ugovorena je kao fiksna do 30. siječnja 2029. Ugovor o kreditu sadržavao je i odredbe o prijevremenoj otplati zajma i naknadi za prijevremenu otplatu. Odredba o navedenoj naknadi predviđala je da se izračun financijske štete koju zajmodavac trpi zbog prijevremene otplate mora temeljiti na tzv. „aktivno-pasivnoj” metodi koju Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud, Njemačka) smatra dopuštenom. Ta se metoda zasniva na načelu prema kojem se zajmodavčeva izgubljena dobit izračunava uzimajući u obzir fiktivni prinos koji bi on mogao očekivati u slučaju reinvestiranja sredstava oslobođenih prijevremenom otplatom u hipotekarne obveznice s jednakim rokom dospijeća kao i zajam.

19 Nakon što je poslodavac premjestio jednog od tužitelja u glavnom postupku, potonji su u svibnju 2020. prodali nekretninu navedenu u prethodnoj točki po cijeni od 255 000 eura. Oni su raskinuli ugovor o zajmu s učinkom od 30. lipnja 2020. Dopisom od 9. lipnja 2020. društvo VR Bank zatražilo je od tužitelja u glavnom postupku plaćanje naknade u iznosu od 27 614,17 eura zbog prijevremene otplate zajma. Tužitelji u glavnom postupku platili su tu naknadu, ali su dopisom od 19. travnja 2021. zatražili od društva VR Bank njezin povrat, smatrajući da je nisu trebali platiti. Budući da je društvo VR Bank odbilo izvršiti taj povrat, tužitelji iz glavnog postupka podnijeli su tužbu Landgerichtu Ravensburg (Zemaljski sud u Ravensburgu, Njemačka), sudu koji je uputio zahtjev.

20 Taj sud dvoji o usklađenosti članka 502. BGB-a – na temelju kojeg društvo VR Bank ističe svoje pravo na plaćanje naknade za prijevremenu otplatu izračunane po „aktivno-pasivnoj” metodi – s člankom 25. stavkom 3. Direktive 2014/17. Konkretno, svojim prvim dvama pitanjima on pita obuhvaća li naknada zajmodavcu za troškove povezane s prijevremenom otplatom kredita, predviđena u članku 25. stavku 3. Direktive 2014/17, i njegovu izgubljenu dobit. Prema potrebi, taj sud želi znati koji su zahtjevi u pravu Unije u pogledu izračuna te izgubljene dobiti, osobito kada je riječ o uzimanju u obzir prinosa od reinvestiranih sredstava.

21 U tom pogledu sud koji je uputio zahtjev smatra, s jedne strane, da se činjenica da se, na temelju prve rečenice članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17, mogu zahtijevati samo mogući troškovi izravno povezani s prijevremenom otplatom kredita protivi uzimanju u obzir kamata koje bi potrošač morao platiti da nije prijevremeno raskinuo ugovor. Nadalje, na temelju druge rečenice članka 25. stavka 1. navedene direktive, države članice trebale bi osigurati to da potrošač ima pravo, u slučaju prijevremene otplate, na sniženje ukupnih troškova kredita koji se odnose na kamate i troškove koji se duguju za preostalo trajanje ugovora, što bi moglo dovesti do toga da kamate i troškovi za preostalo trajanje ugovora više ne bi bili dugovani. S druge strane, prema mišljenju tog suda, mogućnost ograničavanja naknade na određeno vremensko razdoblje mogla bi ići u prilog tomu da se u svrhu naknađivanja štete zajmodavcu uzmu u obzir kamate koje bi potrošač morao platiti da nije prijevremeno raskinuo ugovor.

22 Osim toga, kada je riječ o zahtjevima prava Unije u pogledu izračuna izgubljene dobiti, sud koji je uputio zahtjev ističe da tekst prve rečenice članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17, prema kojem države članice mogu predvidjeti zajmodavčevo pravo na „objektivnu” naknadu, podrazumijeva da se pri tom izračunu mogu uzeti u obzir samo stvarno i konkretno nastali troškovi. Suprotno tomu, druga rečenica članka 25. stavka 4. Direktive 2014/17 – u skladu s kojom je, u slučaju prijevremene otplate, zajmodavac dužan potrošaču dostaviti „u najmanju ruku” informacije kojima se „kvantificiraju posljedice za potrošača koji ispuni svoje obaveze prije isteka ugovora o kreditu i jasno navode sve primijenjene pretpostavke” – upućuje na to da zajmodavac može temeljiti izračun svoje izgubljene dobiti na uzimanju u obzir paušalnog prinosa od reinvestiranih sredstava oslobođenih takvom otplatom.

23 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome ulazi li u područje primjene članka 25. Direktive 2014/17 i situacija u kojoj potrošač raskida, prije prijevremene otplate kredita zajmodavcu, ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosi na stambenu nekretninu na temelju prava na raskid predviđenog u nacionalnom pravu. Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi to da je dvojba suda koji ga je uputio posljedica činjenice da u nacionalnom pravu supostoje dva različita načina naknađivanja štete zajmodavcu ovisno o tome je li potrošač izravno zatražio prijevremenu otplatu na temelju članka 500. BGB-a, bez prethodnog raskida ugovora ili je do prijevremene otplate došlo nakon što se on koristio pravom na izvanredni raskid ugovora, predviđenim u članku 490. BGB-a.

24 U tim je okolnostima Landgericht Ravensburg (Zemaljski sud u Ravensburgu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li pojam ‚pravedna i objektivna [naknada] za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom’ iz članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17[…] tumačiti na način da je naknadom obuhvaćena i zajmodavčeva izgubljena dobit, osobito ona koja uslijed prijevremene otplate proizlazi iz gubitka budućih plaćanja kamata?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje:

Sadržava li pravo Unije, a posebno članak 25. stavak 3. Direktive 2014/17[…], pravila za izračun zajmodavčevih prihoda s osnove reinvestiranja prijevremeno otplaćenog potrošačkog kredita za nekretninu koji se u slučaju izgubljene dobiti moraju uzeti u obzir, i ako da, koja su to?

Osobito:

(a) Mora li se nacionalnim pravilima za izračun uzeti u obzir način na koji zajmodavac stvarno koristi prijevremeno otplaćeni iznos?

(b) Može li se nacionalnim propisom dopustiti zajmodavcu da naknadu za prijevremenu otplatu izračuna na temelju fiktivnog reinvestiranja u sigurne instrumente tržišta kapitala koji dospijevaju u isto vrijeme [kad i kredit] (takozvana aktivno-pasivna metoda)?

3. Je li područjem primjene članka 25. Direktive 2014/17/[…] obuhvaćen i slučaj u kojemu potrošač, prije nego zajmodavcu prijevremeno otplati kredit, prvo raskine ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosi na nekretninu na temelju prava na raskid koje je predvidio nacionalni zakonodavac?”

O prethodnim pitanjima

Treće pitanje

25 Svojim trećim pitanjem, koje valja najprije razmotriti, sud koji je uputio zahtjev u biti želi znati treba li članak 25. Direktive 2014/17 tumačiti na način da se primjenjuje i na slučaj u kojem potrošač prijevremeno ispuni svoje obveze nakon što je raskinuo ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosio na stambenu nekretninu u skladu s uvjetima predviđenima u nacionalnim propisima.

26 U dijelu u kojem društvo VR Bank u biti tvrdi da je to pitanje nedopušteno jer nije relevantno za donošenje odluke u glavnom postupku, dostatno je utvrditi da dvojba o tome primjenjuje li se i u kojoj mjeri članak 25. Direktive 2014/17 na slučaj poput onog u glavnom predmetu čini dio merituma navedenog pitanja te ne ulazi u problematiku njegove dopuštenosti, zbog čega taj prigovor valja odbiti.

27 Valja podsjetiti na to da u skladu s člankom 25. stavkom 1. Direktive 2014/17 države članice osiguravaju to da potrošač ima pravo da, u cijelosti ili djelomice, ispuni svoje obveze prema ugovoru o kreditu prije isteka tog ugovora.

28 Međutim, u tom pogledu valja istaknuti da Direktiva 2014/17 ne sadržava nikakvu odredbu koja se odnosi na načine ostvarivanja, uvjete i pravne posljedice zajmoprimčeva prava na izvanredni raskid ugovora. S druge strane, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 21. te direktive, ona nema učinka na opće odredbe nacionalnog ugovornog prava, kao što su pravila o valjanosti, sastavljanje ili učinak ugovora u mjeri u kojoj opći aspekti ugovornog prava nisu uređeni navedenom direktivom.

29 Usto valja podsjetiti na to da države članice mogu, u skladu s člankom 2. stavkom 1. Direktive 2014/17 u vezi s njezinom uvodnom izjavom 7., u svrhu zaštite potrošača, donijeti strože odredbe, osobito u pogledu strukture tržišta te sudionika na tržištu, kategorija dostupnih proizvoda i postupaka povezanih s procesom odobravanja kredita.

30 Međutim, prilikom donošenja tih strožih odredbi, države članice moraju se pobrinuti za to da se osigura koristan učinak Direktive 2014/17, osobito njezina članka 25., uzimajući u obzir cilj te odredbe (vidjeti po analogiji presudu od 19. prosinca 2019., Rust-Hackner i dr., C-355/18 do C-357/18 i C-479/18, EU:C:2019:1123, t. 55. i 62.).

31 U tom pogledu, kao što to proizlazi iz uvodne izjave 66. Direktive 2014/17, cilj je njezina članka 25. omogućiti potrošačima da ispune svoje obveze prije datuma dogovorenog u ugovoru o kreditu kako bi mogli na najbolji mogući način iskoristiti jedinstveno tržište, osobito uspoređivanjem ponuda radi pronalaska proizvoda koji najbolje odgovaraju njihovim potrebama. Usto, iz uvodnih izjava 5. i 6. te direktive proizlazi to da se među njezinim ciljevima nalazi i osiguravanje visoke razine zaštite potrošača.

32 U tim okolnostima, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 82. i 83. svojeg mišljenja, članak 25. Direktive 2014/17 potrošaču priznaje pravo na prijevremenu otplatu bez utvrđivanja načina ostvarivanja tog prava. Iako je, posljedično, na nacionalnom pravu da utvrdi te načine, bilo bi suprotno cilju navedene direktive smatrati da zaštita koju ona osigurava potrošaču ovisi o njegovu odabiru, prema potrebi, jednog od tih načina, odnosno mogućnosti da prije prijevremene otplate iskoristi svoje pravo na raskid ugovora o kreditu u skladu s nacionalnim pravom.

33 S obzirom na prethodna razmatranja, na treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 25. Direktive 2014/17 treba tumačiti na način da se primjenjuje i na slučaj u kojem potrošač prijevremeno ispuni svoje obveze nakon što je raskinuo ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosio na stambenu nekretninu u skladu s uvjetima predviđenima u nacionalnim propisima.

Prvo pitanje

34 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li prvu rečenicu članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 tumačiti na način da joj se protivi nacionalni propis u kojem se radi pravedne i objektivne naknade za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita, na koju zajmodavac ima pravo na temelju te odredbe, uzima u obzir zajmodavčeva izgubljena dobit koja je izravna posljedica prijevremene otplate, a osobito gubitak preostalih ugovorenih kamata na zajam.

35 Prema ustaljenoj sudskoj praksi, prilikom tumačenja odredbe prava Unije valja uzeti u obzir ne samo njezin tekst nego i kontekst u kojem se nalazi te ciljeve propisa kojeg je dio (vidjeti u tom smislu presudu od 24. listopada 2019., Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Izravno sklapanje ugovora o uslugama javnog prijevoza), C-515/18, EU:C:2019:893, t. 23.).

36 U tom pogledu valja podsjetiti na to da u skladu s člankom 25. stavkom 3. Direktive 2014/17 države članice mogu predvidjeti zajmodavčevo pravo na pravednu i objektivnu naknadu za moguće troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita, pri čemu potrošač ne podliježe nikakvoj kazni, a naknada je ograničena na zajmodavčev financijski gubitak. Nadalje, države članice mogu odrediti da naknada ne smije prelaziti određenu razinu ili da smije biti dopuštena samo za određeno vremensko razdoblje.

37 Kada je riječ, kao prvo, o pojmu „mogući troškovi izravno povezani s prijevremenom otplatom kredita”, valja istaknuti da, iako pojam „troškovi” ne upućuje na jednoznačan sadržaj, analiza konteksta u kojem se nalazi odredba u kojoj se taj pojam navodi pruža korisne naznake za njegovo tumačenje.

38 Najprije valja istaknuti to da se u drugoj rečenici članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 utvrđuje gornja granica naknade koja se može isplatiti zajmodavcu u slučaju prijevremene otplate zbog koje on trpi financijski gubitak. Kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točki 29. svojeg mišljenja, takva gornja granica upućuje na to da zakonodavac Unije nije namjeravao isključiti mogućnost da se takav mogući financijski gubitak u vezi s kamatama koje zajmodavac neće primiti zbog prijevremene otplate uzme u obzir u okviru izračuna te naknade.

39 Nadalje, mogućnost država članica – predviđena u trećoj rečenici članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 – da propišu da zajmodavac može istaknuti svoje pravo na takvu naknadu samo za određeno razdoblje bila bi besmislena ako bi se prilikom izračuna naknade mogli uzeti u obzir samo dodatni administrativni troškovi koje zajmodavac snosi zbog prijevremene otplate jer ti troškovi nastaju samo jednom, a ne na dulje vrijeme.

40 Naposljetku, upućivanje u prvoj rečenici članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 na „moguće” troškove pokazuje to da zakonodavac Unije nije ovlaštenje koje je dao državama članicama u pogledu uvođenja sustava naknade ograničio na administrativne troškove prijevremene otplate koje je zajmodavac stvarno snosio, nego da taj sustav može obuhvatiti i izgubljenu dobit čiji opseg još nije utvrđen u trenutku prijevremene otplate kredita.

41 Kao drugo, to tumačenje potvrđuje struktura članka 25. Direktive 2014/17. Naime, prije svega, iz zajmodavčeve obveze informiranja proizlazi to da se zakonodavac Unije vodio načelom prema kojem zajmodavčevo pravo na naknadu, prepušteno ocjeni država članica, može uključivati i njegovu izgubljenu dobit.

42 Tako se, s jedne strane, u članku 25. stavku 4. Direktive 2014/17 propisuje zajmodavčeva obveza da potrošaču pruži informacije koje su mu potrebne kako bi razmotrio mogućnosti prijevremene otplate zajma. Iz toga slijedi da nije isključeno da u slučaju takve otplate potrošač ima druge obveze prema zajmodavcu, osim vraćanja preostalog iznosa kredita. Isto tako, činjenica da ta odredba upućuje na zajmodavčeve „primijenjene pretpostavke” pokazuje da u slučaju prijevremene otplate izračun naknade koja mu se duguje nije ograničen samo na slučaj u kojem potrošač plaća administrativne troškove upravljanja takvom otplatom koje stvarno snosi zajmodavac.

43 S druge strane, valja podsjetiti na to da je u skladu s člankom 14. stavcima 1. i 2. Direktive 2014/17 zajmodavac dužan potrošaču pružiti informacije prije sklapanja ugovora putem ESIS-a, čiji se model nalazi u dijelu A Priloga II. toj direktivi. U odjeljku 9. tog ESIS-ova modela, naslovljenom „Prijevremena otplata”, određuju se informacije koje treba pružiti potrošaču s tim u vezi, u slučaju da on zbog navedene otplate mora podmiriti „izlaznu naknadu”.

44 U odjeljku 9. dijela B Priloga II. navedenoj direktivi navode se upute za ispunjavanje ESIS-a u pogledu, konkretno, prijevremene otplate. Iz tih uputa proizlazi da iznos naknade može ovisiti o različitim čimbenicima, među kojima je i „otplaćeni iznos ili prevladavajuća kamatna stopa u trenutku prijevremene otplate”. Ti elementi pokazuju da pojam „naknada” može obuhvatiti i druge troškove osim dodatnih administrativnih troškova koje zajmodavac snosi zbog prijevremene otplate, s obzirom na to da ti troškovi obično ne bi trebali ovisiti o „važećoj kamatnoj

stopi”. Usto, u skladu s tim odjeljkom 9. dijela B Priloga II., zajmodavac je dužan u dijelu ESIS-a posvećenom izlaznim troškovima upozoriti potrošača na „svaku izlaznu naknadu ili druge troškove koje treba platiti prilikom prijevremene otplate radi naknađivanja štete zajmodavcu”, što također ide u prilog zaključku da pojam „troškovi” u slučaju prijevremene otplate može obuhvatiti i druge troškove osim dodatnih administrativnih troškova.

45 Nadalje, u članku 16. stavku 4. točki (b) Direktive 2008/48 – u kojem se utvrđuju uvjeti pod kojima države članice mogu dopustiti prekoračenje gornje granice naknade propisane u članku 16. stavku 2. navedene direktive – određuje se da te države mogu predvidjeti zajmodavčevo pravo da iznimno zahtijeva naknadu višu od navedene gornje granice, ako može dokazati da šteta koju trpi zbog prijevremene otplate prelazi iznos utvrđen u skladu s potonjom odredbom. To pokazuje, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točkama 54. i 55. svojeg mišljenja, da kamate koje se nakon prijevremene otplate više ne naplaćuju mogu biti dio naknade i da je zakonodavac Unije smatrao da financijski gubitak zajmodavca koji odgovara kamatama može biti dio mogućih troškova koje on snosi zbog te otplate. Iz teksta članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 ne proizlazi da je zakonodavac Unije namjeravao mijenjati tu situaciju u pogledu ugovora o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine.

46 Kao treće, tumačenje koje bi isključivalo mogućnost da države članice propišu naknađivanje zajmodavčeve izgubljene dobiti u slučaju prijevremene otplate bilo bi protivno cilju Direktive 2014/17. Naime, u članku 1. te direktive propisuje se da se u njoj isključivo utvrđuje zajednički okvir za određene aspekte potrošačkih ugovora o kreditu koji se odnose na stambene nekretnine dok se u pretposljednjoj rečenici uvodne izjave 66. navedene direktive pojašnjava da naknadu valja izračunati u skladu s nacionalnim pravilima o naknadama. Prema tome, iz članka 1. i članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 u vezi s njezinom uvodnom izjavom 66. proizlazi to da je zakonodavac Unije prepustio državama članicama odabir prihvatljivih troškovnih stavki, pod uvjetom da je riječ o pravednoj i objektivno opravdanoj naknadi za troškove izravno povezane s prijevremenom otplatom kredita, da ta naknada ne predstavlja kaznu i ne prelazi zajmodavčev financijski gubitak.

47 Međutim, kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točkama 47. i 51. svojeg mišljenja, ciljevi Direktive 2014/17 nisu ograničeni na namjeru pružanja visoke razine zaštite potrošača, nego obuhvaćaju i stvaranje učinkovitog i konkurentnog unutarnjeg tržišta za ugovore o kreditu koji se odnose na stambene nekretnine. Stoga nacionalni zakonodavac može, uzimajući u obzir mogućnost koja mu je ostavljena da odredi prihvatljive troškovne stavke, među elemente naknade uključiti zajmodavčevu izgubljenu dobit kada to ocijeni nužnim za promicanje ciljeva Direktive 2014/17 na vlastitom tržištu stambenih nekretnina. Konkretno, kao što je to nezavisni odvjetnik pojasnio u točki 50. svojeg mišljenja, s obzirom na sustav kojim se zajmodavcima ne dopušta da prime naknadu za gubitak preostalih ugovorenih kamata na zajam, moguće je zamisliti da se oni odluče za strategije s potencijalno nepoželjnim učincima na ciljeve Direktive 2014/17, poput ograničavanja ponude kreditnih proizvoda ili naplate viših kamata za sve potrošače.

48 S obzirom na prethodna razmatranja, na prvo pitanje valja odgovoriti tako da prvu rečenicu članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 treba tumačiti na način da joj se ne protivi nacionalni propis u kojem se radi naknade zajmodavcu u slučaju prijevremene otplate potrošačkog kredita koji se odnosi na stambenu nekretninu uzima u obzir njegova izgubljena dobit koja je izravna posljedica te prijevremene otplate, a osobito financijski gubitak koji je on pretrpio, eventualno u

vezi s preostalim ugovorenim kamatama koje se više ne naplaćuju, pod uvjetom da je naknada pravedna i objektivna, da potrošač ne podliježe nikakvoj kazni i da naknada ne prelazi taj financijski gubitak.

Drugo pitanje

49 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 25. stavak 3. Direktive 2014/17 tumačiti na način da sadržava zahtjeve u pogledu izračuna prinosa od zajmodavčeva reinvestiranja novčanih sredstava oslobođenih prijevremeno otplaćenim potrošačkim kreditom koji se odnosi na stambenu nekretninu, koji se moraju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja njegove izgubljene dobiti i, ovisno o slučaju, mora li se, u skladu s tim zahtjevima, u nacionalnom propisu osobito uzeti u obzir način na koji zajmodavac stvarno koristi unaprijed otplaćeni iznos i može li se, u slučaju potvrdnog odgovora, u nacionalnom propisu dopustiti zajmodavcu da izračuna tu izgubljenu dobit uzimajući u obzir razliku između gubitka preostalih ugovorenih kamata na zajam i paušalnog prinosa na prijevremeno otplaćeni iznos ako se on reinvestira u sigurne vrijednosne papire na tržištu kapitala s jednakim rokom dospijeća kao i taj zajam.

50 Kao prvo, valja podsjetiti na to da, kao što je to navedeno u točki 46. ove presude, činjenica da se u uvodnoj izjavi 66. Direktive 2014/17 izričito upućuje na nacionalne odredbe o naknadi pokazuje da se u prvoj i drugoj rečenici članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17 propisuje samo to da naknada mora biti pravedna i objektivna, da može pokrivati samo izravnu štetu te da ne smije predstavljati kaznu za potrošača i prelaziti zajmodavčev financijski gubitak. Uostalom, ta direktiva ne sadržava nikakvu drugu konkretnu naznaku u vezi s izračunom moguće naknade, tako da su pojedinosti tog izračuna prepuštene ocjeni država članica.

51 Taj zaključak potvrđuju, s jedne strane, prva i treća rečenica članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17, iz kojih osobito proizlazi to da države članice „mogu propisati” uvjete za isplatu naknade. S druge strane, iz odjeljka 9. ESIS-ova modela sadržanog u dijelu A Priloga II. Direktivi 2014/17 proizlazi to da zajmodavac mora navesti iznos ili, ako to nije moguće, metodu izračuna izlazne naknade koja se eventualno duguje, što podrazumijeva moguće postojanje više metoda izračuna naknade za prijevremenu otplatu.

52 Kada je riječ, kao drugo, o pitanju treba li u nacionalnom propisu u obzir uzeti način na koji zajmodavac stvarno koristi prijevremeno otplaćeni iznos, u točki 40. ove presude već je navedeno da upućivanje u članku 25. stavku 3. Direktive 2014/17, na „moguće” troškove koje snosi zajmodavac pokazuje da se izračun potonjih troškova ne mora nužno temeljiti na stvarnom korištenju prijevremeno otplaćenog iznosa, nego da se prilikom njihova izračuna u obzir može uzeti i zajmodavčeva izgubljena dobit čiji opseg još nije utvrđen u trenutku prijevremene otplate kredita. Kao što je to nezavisni odvjetnik u biti istaknuo u točkama 60. do 62. svojeg mišljenja, dok god se poštuju zahtjevi iz prve i druge rečenice članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17, potonjoj se ne protivi izračun naknade prema metodi koja uključuje hipotetski element.

53 Kada je riječ, kao treće, o dopuštenosti takozvane „aktivno-pasivne” metode, na sudu je koji je uputio zahtjev da provjeri poštuju li se prilikom izračuna prinosa od reinvestiranih sredstava oslobođenih prijevremeno otplaćenim kreditom na temelju paušalnog reinvestiranja u sigurne vrijednosne papire na tržištu kapitala s jednakim rokom dospijeća zahtjevi predviđeni člankom 25. stavkom 3. Direktive 2014/17, odnosno da je riječ o pravednoj i objektivnoj naknadi, da potrošač ne podliježe nikakvoj kazni i da naknada ne prelazi zajmodavčev financijski gubitak.

54 S obzirom na prethodna razmatranja, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 25. stavak 3. Direktive 2014/17 treba tumačiti na način da u slučaju prijevremene otplate potrošačkog kredita koji se odnosi na stambenu nekretninu, države članice moraju osigurati to da zajmodavčev izračun izgubljene dobiti prilikom kojeg se u obzir uzima paušalni prinos na prijevremeno otplaćeni iznos dovede do toga da je naknada pravedna i objektivna, da ne prelazi zajmodavčev financijski gubitak i da potrošač ne podliježe nikakvoj kazni. Direktiva 2014/17 ne zahtijeva da se prilikom navedenog izračuna u obzir uzme način na koji zajmodavac stvarno koristi prijevremeno otplaćeni iznos.

Troškovi

55 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (peto vijeće) odlučuje:

1. **Članak 25. Direktive 2014/17/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 4. veljače 2014. o ugovorima o potrošačkim kreditima koji se odnose na stambene nekretnine i o izmjeni direktiva 2008/48/EZ i 2013/36/EU i Uredbe (EU) br. 1093/2010**

   treba tumačiti na način da se:

   primjenjuje i na slučaj u kojem potrošač prijevremeno ispuni svoje obveze nakon što je raskinuo ugovor o potrošačkom kreditu koji se odnosio na stambenu nekretninu u skladu s uvjetima predviđenima u nacionalnim propisima.

2. **Prvu rečenicu članka 25. stavka 3. Direktive 2014/17**

   treba tumačiti na način da joj se:

   ne protivi nacionalni propis u kojem se radi naknade zajmodavcu u slučaju prijevremene otplate potrošačkog kredita koji se odnosi na stambenu nekretninu uzima u obzir njegova izgubljena dobit koja je izravna posljedica te prijevremene otplate, a osobito financijski gubitak koji je on pretrpio, eventualno u vezi s preostalim ugovorenim kamatama koje se više ne naplaćuju, pod uvjetom da je naknada pravedna i objektivna, da potrošač ne podliježe nikakvoj kazni i da naknada ne prelazi taj financijski gubitak.

3. **Članak 25. stavak 3. Direktive 2014/17**

   treba tumačiti na način da:

   u slučaju prijevremene otplate potrošačkog kredita koji se odnosi na stambenu nekretninu, države članice moraju osigurati to da zajmodavčev izračun izgubljene dobiti prilikom kojeg se u obzir uzima paušalni prinos na prijevremeno otplaćeni iznos dovede do toga da je naknada pravedna i objektivna, da ne prelazi zajmodavčev financijski gubitak i da potrošač ne podliježe nikakvoj kazni. Direktiva 2014/17 ne zahtijeva da se prilikom navedenog izračuna u obzir uzme način na koji zajmodavac stvarno koristi prijevremeno otplaćeni iznos.

Potpisi